

Ösümlük dünýäsi hakynda

TÜRKMENISTANYŇ

K A N U N Y

Ösümlük dünýäsi hakynda

(Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2012 ý., № 3-4, 60-njy madda)

(Türkmenistanyň 03.06.2017 ý., № 578-V Kanuny esasynda girizilen

üýtgetmeler bilen)

Şu Kanun Türkmenistanyň çäginde ösümlük dünýäsiniň oraalyp saklanylmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi, onuň ekologik, ykdysady we serişdelik kuwwatynyň artdyrylmagy bilen baglanyşykly hukuk gatnaşyklaryny kesgitleýär.

I BAP. UMUMY DÜZGÜNLER

1-nji madda. Şu Kanunda ulanylýan esasy düşüňjeler

Şu Kanunyň maksatlary üçin aşakdaky esasy düşüňjeler ulanylýar:

ösümlük dünýäsi – gögerýän, ýabany ösýän ösümlükleriň, olaryň döreden populýasiýalarynyň, ösümlük toparlarynyň we beýleki agaçlyklaryň jemi;

ösümlük dünýäsiniň obýektleri – gögerýän, ýabany ösýän ösümlük, olaryň döreden populýasiýalary, ösümlük toparlary ýa-da beýleki agaçlyklar;

ösümlük dünýäsiniň serişdeleri ýa-da tebigy ösümlük serişdeleri – ýuridik ýa-da fiziki şahslar tarapyndan ykdysady we gaýry işler amala aşyrylanda ulanylýan ýa-da ulanylyp bilinjek hem-de sarp ediş gymmatyna eýe bolan ösümlük dünýäsiniň obýektleri ýa-da olaryň häsiýetleri;

ýabany ösýän we beýleki ösümlükler – tebigy ýa-da medeni düzgünleşdirilýän şertlerde olaryň görnüşlerini gorap saklamak maksady bilen ösýän ösümlükler;

tebigy ösümlük topary ýa-da ösümlük topary – bir ýa-da köp nesillerden bolan, öz düzümi we gurluşy bilen öz içkerki gurşawyny emele getiren, tebigy taýdan gaýtadan köpelmäge ukyply bolan ýa-da ösümlükleriň we olaryň ösýän gurşawynyň arasyndaky özara täsirleşme netijesinde başga bir ösümlük topary bilen çalşylýan ýabany ösýän dürli görnüşli ösümlükleriň degişlilikde bir jynsly jemi;

ösümlükler – damarly we moh görnüşli ösümlükler, suwotylar, lişáýnikler we kömelekler;

ösümlük önümi –çig mal hökmünde ýa-da önümçiligiň we sarp edilişiň başga maksatlary üçin peýdalanylýan, alnan ýabany ösýän ösümlükler, olaryň bölekleri we (ýa-da) olaryň ýaşayşynyň netijesinde emele gelen önümleri;

ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ösýän gurşawy –ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň olaryň ýaşayşyny üpjün etmek üçin zerur bolan ösüş şertlerini emele getirýän beýleki tebigy faktorlaryl bilen umumylykda ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ösýän ýeri;

agaçlyklar–ösümlük toparyny emele getirýän we getirmeyän ýabany ösýän ösümlükleriň belli bir çäkde ýerleşýän jemi;

agaç ekme–arassaçylyk-gigiýena, dynç alyş, inžener-tehniki, medeni, estetiki ýa-da beýleki oba hojalygyna degişli däl wezipeleri ýerine ýetirýän agaçlyklary döretmek, saklamak we dikeltmek boýunça çäreleriň toplumu;

tokaý serişdeleri – tokaý gaznasynda durýan, toplanýan we alynýan agaçlaryň ikinji derejeli agaç serişdeleriniň, ýabany ösýän miweleriň, hozlaryň, kömelekleriň, ir-ýemişleriň, dermanlyk ösümlükleriň, tehniki çig malyň we ösümlük gelip çykyşly beýleki önümleriň goralary;

ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak–ýuridik ýa-da fiziki şahslar ykdysady we başga işi amala aşyranlarynda ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ýa-da häsiýetleriniň olar tarapyndan ulanylmagy;

ýer böleklerini peýdalanyjylar –Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde peýdalanmak we kärende şertlerinde serhetlerinde ösümlük dünýäsiniň obýektleri ýerleşýän ýer böleklerihususy eýeçiligine berlen ýuridik we fiziki şahslar;

ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanyjy –Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak hukugy berlen ýuridik ýa-da fiziki şahslar;

botaniki kolleksiya –ylmy, okuw-terbiýeçilik, medeni aň-bilim we estetiki gymmatlyga eýe bolan, resminamalaşdyrylan we goralyp saklanylýan, şol sanda ösdürilip ýetişdirilýän ösümlükleriň we (ýa-da) olaryň bölekleriniň ulgamlaşdyrylan ýygyndysy;

ýabany ösýän ösümlükleriň introduksiýasy–ýabany ösýän ösümlükleri olaryň tebigy ýaýran ýerleriniň serhetlerinden daşarky ýerlere ornaşdyrmaga gönükdirilen iş;

ýabany ösýän we beýleki ösümlükleriň uýgunlaşdyrylmagy –ýabany ösýän we beýleki ösümlükleriň olaryň ösýän täze ýa-da üýtgän gurşawyna uýgunlaşmagyny üpjün etmäge gönükdirilen iş;

ýabany ösýän we beýleki ösümlükleriň gibritleşdirilmegi –belli bir nesil alamatlary bilen tapawutlanýan nesli almak üçin dürli görnüşli ösümlükleri çaknyşdyрма;

aýyрма–ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagy bilen bagly bolan we bagly bolmadyk ýygnama, taýýarlama, göçürme, çapma ýa-da ýabany ösýän ösümlükleri olaryň ösýän ýerinden we (ýa-da) ýabany ösýän ösümlüklerden bölekleriaýyrmaga gönükdirilen beýleki hereketler;

ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy – ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň giňişlik, görnüş we populýasiýa bitewiligini, olaryň sanyny, serişde kuwwatyny we öndürijiligini gorap saklamaga, olara zeper ýetmeginiň, ýok edilmeginiň ýa-da olara başga zyýanly täsiriň önüni almaga gönükdirilen çäreleriň jemi;

ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralyp saklanylmagy –ösümlük dünýäsiniň obýektlerini zyýankeşlerden, kesellerden we antropogen hem-de tebigy häsiýetli ýaramaz faktorlaryň täsirinden gorap saklamak boýunça çäreleriň jemi;

ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň üznüksiz köpeldilmegi–ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň tüzelenmeginiň, olaryň hil häsiýetleriniň dikeldilmeginiň tebigy (düzgünleşdirilýän we düzgünleşdirilmeyän) ýa-da emeli prosesi ;

görnüş – öz aralarynda meňzeş we biri-biri bilen çaknyşdyрма ukyby bolan organizmleri birleşdirýän esasy taksonomik birlik;

flora – ol ýa-da beýleki belli bir çäkde ösýän ösümlikleriň görnüşleriniň jemi.

2-nji madda. Türkmenistanyň ösümlük dünýäsi hakynda kanunçylygy

1. Türkmenistanyň ösümlük dünýäsi hakynda kanunçylygy Türkmenistanyň Konstitusiyasyna esaslanýar we şu Kanundan hem-de Türkmenistanyň ösümlük dünýäsiniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi babatda gatnaşyklary düzgünleşdirýän beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryndan ybaratdyr.

2. Tokaý goruna girýän ösümlük dünýäsiniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi babatda gatnaşyklar Türkmenistanyň Tokaý kodeksi bilen düzgünleşdirilýär, şu Kanunyň 13-nji, 26-31-nji, 36-njy we 38-nji maddalarynda göz önünde tutulanlar muňa degişli däl.

3. Eger Türkmenistanyň halkara şertnamasynda şu Kanunda görkezilenlerden başga düzgünler bellenen bolsa, onda halkara şertnamasynyň düzgünleri ulanylýar.

3-nji madda. Türkmenistanyň ösümlük dünýäsi hakynda kanunçylygynyň esasy ýörelgeleri

Türkmenistanyň ösümlük dünýäsi hakynda kanunçylygy şu aşakdaky esasy ýörelgelere esaslanýar:

1) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagynyň, rejeli peýdalanylmagynyň we üznüksiz köpeldilmeginiň ileri tutulmagyna;

2) ýabany ösýän ösümlükleriň we olaryň emele getirýän tebigy ösümlük toparlarynyň köpdürlüliginiň tebigy şertlerde goralyp saklanylmagyna;

3) ilatyň saglygyny goramagyň we daşky tebigy gurşawy gowulandyrmagyň bähbitlerine ösümlük dünýäsiniň suwy goraýjylyk, topragy goraýjylyk, gurşawy emele getirijilik, sagaldyş, dynç alyş-sagaldyş we başga peýdaly häsiýetleriniň goralyp saklanylmagyna;

4) ösümlük dünýäsiniň goralmagynyň üpjün edilmegine;

5) ýabany ösýän ösümlükleriň seýrek duş gelyän, ýitip barýan, şeýle hem endemiki, relikti hem-de goralmagyna mätäç bolan beýleki görnüşleriniň populýasiýalarynyň dikeldilmegine we bitewiliginiň goralyp saklanylmagyna;

6) ösümlük dünýäsiniň ylmy taýdan esaslandyrylyp ulanylmagyna we üznüksiz köpeldilmegine;

7) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagynyň, rejeli peýdalanylmagynyň we üznüksiz köpeldilmeginiň ykdysady taýdan höweslendirilmegine;

8) ösümlük dünýäsiniň obýektlerine ýaramaz täsir edilmegi netijesinde ösümlük dünýäsiniň obýektlerini we olaryň ösýän gurşawyna ýetirilen zyýanyň öweziniň dolunmagyna;

9) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň peýdalanylandygy üçin töleg tölenilmegine;

10) ýurduň janly tebigatyna we ykdysadyýetine zyýan ýetirmekden gaça durmak maksady bilen, ösümlükleriň ýabany ösýän görnüşleriniň ýaýraşsyzlygynyň we sanynyň düzgünleşdirilmegine;

11) raýatlaryň we jemgyýetçilik birleşikleriniň durmuşa geçirilende ösümlük dünýäsiniň ýagdaýyna oňyn täsir edip biljek çözgütleriň taýýarlanylmagyna Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde gatnaşmagyna;

12) Türkmenistanyň ösümlük dünýäsi hakynda kanunçylygynyň bozulandygy üçin jogapkärçilige.

4-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektleri

Ösümlik dünýäsiniň obýektlerine şular degişlidir:

- 1) ýabany ösýän ýokary we pes derejeli ösümlikler hem-de görnüşleriniň köpdürlüligi bilenähli kömelekler;
- 2) ýokarda sanalyp geçilen ýabany ösýän ösümlikleri emele getirýän ähli görnüşleriň tebigy ösümlik toparlary;
- 3) ýabany ösýän ýokary we pes derejeli ösümlikleriň we kömelekleriň miweleri, tohumlary, bölekleri we başga önümleri;
- 4) ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ösýän ýerleri;
- 5) botaniki kolleksiyalar.

5-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerine eýeçilik hukugy

1. Türkmenistanyň çäginde ýerleşýän ösümlik dünýäsiniň obýektleri döwletiň eýeçiligi bolup durýar, şu Kanunda bellenenýagdaýlar muňa degişli däl.
2. Türkmenistanyň raýatlarynyň hususy eýeçiliginde durýan ýer böleklerinde ýerleşýän ösümlik dünýäsiniň obýektleri olaryň eýeçiligi bolup durýar.
3. Eger bu Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda daşky gurşawy, taryhy-medeni gymmatlyklary, raýatlaryň we ýuridik şahslaryň hukuklaryny we kanuny bähbitlerini goramak üçin zerur bolsa, Türkmenistanyň raýatlarynyň eýeçiliginde durýan ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagyna Türkmenistanyň kanunçylygy bilen çäklendirmeler we gadagan etmeler bellenilip bilner.
4. Türkmenistan ösümlik dünýäsiniň obýektlerine bolan eýeçilik hukugyny ýörite ygtyýarly döwlet edaralarynyňüsti bilen amala aşyrýar.

6-njy madda. Ösümlik dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda gatnaşyklaryň subýektleri

Ýuridik we fiziki şahslar, şeýle hem ösümlik dünýäsiniň goralmagyny, rejeli peýdalanylmagyny we üznüksiz köpeldilmegini amala aşyran döwlet edaralary ösümlik dünýäsiniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagyny we üznüksiz köpeldilmegi babatdagatnaşyklaryň subýektleri bolup durýarlar.

II BAP. ÖSÜMLIK DÜNYÄSINIŇ GORALMAGY,

REJELI PEÝDALANYLMAGYWE ÜZNÜKSIZ
DOLANDYRYŞY

KÖPELDILMEGIBABATDA DÖWLET

7-nji madda. Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ösümlik dünýäsiniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagyny we üznüksiz köpeldilmegi babatda ygtyýarlyklary

Türkmenistanyň Ministrler Kabineti:

1) ösümlik dünýäsiniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi babatda döwlet syýasatyny kesgitleýär we ony durmuşa geçirmek boýunça çäreleri görýär;

2) ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi boýunça döwlet maksatnamalaryny tassyklaýar;

3) ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň edaralarynyň, kärhanalaryň, edaralaryň we guramalaryň işini utgaşdyrýar;

4) Türkmenistanyň ösümlik dünýäsi hakyndaky kanunçylygynyň berjaý edilişine döwlet gözegçiligini amala aşyrmagyň tertibini kesgitleýär;

5) ösümlik dünýäsiniň obýektlerine zyýanly täsir edýän desgalaryň işini togtatmagyň, bes etmegiň tertibini tassyklaýar;

6) janly tebigata we ýurduň ykdysadyýetine zyýan ýetirilmeginiň önüni almak maksady bilen Türkmenistanyň çäginde tebigy şertlerde ýabany ösýän ösümlikleriň ýaýramagyny, sanynyň düzgünleşdirilmegini we olaryň ätiýaçlyklarynyň ulanylmagyny guraýar;

7) ösümlik dünýäsiniň monitoringini alyp barmagyň we onuň maglumatlarynyň ulanylmagynyň tertibini belleýär;

8) ösümlik dünýäsiniň döwlet kadastrynyň alnyp barlyşynyň tertibini belleýär;

9) ýabany ösýän ösümlikleriň we olaryň bölekleriniň Türkmenistana getirilmegine ýa-da Türkmenistandan çykarylmagyna çäklendirmeleri ýa-da gadagan etmeleri belleýär;

10) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasynyň rugsatnamalary esasynda ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň görnüşleriniň sanawyny kesgitleýär;

11) botaniki kolleksiyalaryň hukuk düzgünini, olary döretmegiň, olaryň üstüni ýetirmegiň, saklanylmagynyň, goralmagynyň, sergi edilmeginiň we olaryň söwdasyny etmegiň, botaniki kolleksiyanyň aýratyn gymmatly diýlip ykrar edilmeginiň tertibini kesgitleýär;

12) botaniki kolleksiya hakynda şahadatnamanyň, botaniki kolleksiyanyň aýratyn gymmatly diýlip ykrar edilmegi hakynda şahadatnamanyň, aýratyn gymmatly botaniki kolleksiyanyň ýa-da onuň böleginiň daşary çykarylmagyna rugsatnamanyň berilmeginiň tertibini belleýär;

13) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda öz ygtyýarlyklaryna girýän gaýry meseleleri çözüär.

8-nji madda. Ösümlik dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasynyň ygtyýarlyklary

Ösümlik dünýäsini goramak, rejeli peýdalanma we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy:

1) ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi boýunça döwlet maksatnamalarynyň işlenip düzülmegini we durmuşa geçirilmegini guraýar;

2) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmaga rugsatnamalaryň berilmeginiň tertibini belleýär, ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmaga rugsatnamalary berýär we olary ýatyrýar;

3) Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde tebigy serişdeleri ulanmak we daşky gurşawy goramak boýunça işe ygtyýarnamalar berýär;

4) hojalyk desgalarynyň we önümçilikleriň gurluşygynda we durkuny täzelemekde taslamadan öňki we taslama resminamalarynyň ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak, ulanmak we üznüksiz köpeltmek babatda döwlet ekologik seljermesini geçirýär;

5) ýabany ösýän ösümlikleri we (ýa-da) olaryň böleklerini ýygnamagyň we taýýarlamagyň düzgünlerini tassyklaýar;

6) ýaýramagy we mukdary düzgünleşdirilmäge degişli ýabany ösýän ösümlikleriň görnüşleriniň sanawyny, şeýle hem olaryň ýaýraşsyny we mukdaryny düzgünleşdirmek boýunça çäreleriň geçiriliş tertibini kesgitleýär;

7) şu Kanunda we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalarynda göz önünde tutulan ýagdaýlarda ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmaga çäklendirmeleri ýa-da gadagan etmeleri belleýär;

8) ulanylyşy ösümlik dünýäsiniň obýektlerine ýaramaz täsir edýän ýa-da täsir edip biljek jaýlaryň, desgalaryň we beýleki binalaryň ýerleşişini, gurluşygyny we durkunyň täzelenmegini ylalaşýar;

9) şu Kanuna we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň aýry-aýry görnüşleriniň ulanylmagynyň çäklendirilmegi ýa-da togtadylmagy hakynda çözümleri kabul edýär;

10) ýabany ösýän ösümlikleriň we (ýa-da) olaryň bölekleriniň ýygnaýmagyna we taýýarlanmagyna limitleri belleýär;

11) ösümlik dünýäsiniň obýektlerine we (ýa-da) olaryň ösýän gurşawyna ýetirilen zyýana baha bermegiň usulyýetini işläp düzýär;

12) ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň goralyşyna werejeli peýdalanylyşyna döwlet gözegçiligini amala aşyrýar;

13) bikanun alnan ýabany ösýän ösümlikleriň we (ýa-da) olaryň bölekleriniň bahasyny hasaplamagyň we tutup alynmagynyň tertibini kesgitleýär;

14) ösümlik dünýäsiniň obýektlerine ýetirilen zyýanyň öwezini dolmagyň we peýdalanmagyň nyrhlaryny tassyklaýar;

15) Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde ösümlikdünýäsiniň obýektleriniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegibabatda halkara hyzmatdaşlygyny amala aşyrýar;

16) ösümlikleriň seýrek duş gelýän we ýitip gitmek howpy astynda duran görnüşlerini bellenen tertipde ýygnamaga, taýýarlamaga we Türkmenistanyň çäginde daşary çykarmaga rugsatnamalary berýär;

17) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda öz ygtyýarlyklaryna girýän beýleki meseleleri çözüär.

9-njy madda. Ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralarynyň ösümlik dünýäsiniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi babatda ygtyýarlyklary

Ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralary:

1) ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi babatda ýerli maksatnamalaryň işlenip düzülmegini we durmuşa geçirilmegini guraýarlar;

2) kärhanalaryň, edaralaryň we guramalaryň ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegiboýunça işini utgaşdyrýarlar;

- 3) ösümlük dünýäsiniň obýektlerine ýaramaz täsir edýän desgalaryň işiniň togtadylmagy, bes edilmegi hakyndaky materiallara garaýarlar we teklipleri girizýärler;
- 4) öz garamagyndaky çäkke ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralysyna we rejeli peýdalanylyşyna gözegçilik edýärler, ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda ýuridik we fiziki şahslara ulanmaga we kärendesine berilmegine gözegçilik edýärler;
- 5) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini medeni-sagaldyş, syýahatçylyk, dynç alyş we beýleki maksatlarda ulanylan ýuridik we fiziki şahslara bu maksatlar üçin ulanylyan ösümlük dünýäsiniň obýektleri ýerleşýän serhetlerde çäkleri adabandlaşdyrmak boýunça çäreleri ýerine ýetirmäge borçly edýärler;
- 6) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda öz ygtyýarlyklaryna girýän beýleki meseleleri çözüýärler.

10-njy madda. Ýerli öz-özüňi dolandyryş edaralarynyň ösümlük dünýäsiniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi babatda ygtyýarlyklary

Ýerli öz-özüňi dolandyryş edaralary:

- 1) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi babatda ýerli maksatnamalaryň işlenip düzülmegine we durmuşa geçirilmegine gatnaşýarlar;
- 2) şäherleri, şäherçeleri, şeýle hem geňşlikleriň düzümine girýän obalary abadanlaşdyrmak we agaç ekmek boýunça işleri geçirýärler, ýaş nahallara ideg etmek boýunça çäreleri görýärler;
- 3) geňşligiň çäginde ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ýangynlardan goramak boýunça, şeýle hem ýangynlaryň önüni almak we olara garşy göreşmek boýunça çäreleri amala aşyrýarlar, ýangyna garşy wagyz-nesihat işlerini guraýarlar;
- 4) ösümlük dünýäsiniň goralysyna we rejeli peýdalanylyşyna yzygiderli gözegçiligi amala aşyrýarlar;
- 5) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda öz ygtyýarlyklaryna girýän beýleki meseleleri çözüýärler.

III BAP. ÖSÜMLÜK DÜNYÄSINIŇ OBÝEKTLERINIŇ

ULANYLMAGY

11-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylar

1. Ýuridik we fiziki şahslar ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylar bolup durýar.
2. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmaga bolan hukuk ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak üçin bellenen tertipde berlen degişli resminama bilen tassyklanylýar.
3. Ýerden peýdanyjylar şol bir wagtyň özünde öz ýerlerinde ösýän ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ulanyjylary bolup durýarlar.
4. Ösümlük dünýäsiniň obýektleri ýer böleklerini bölüp bermek tertibinde ulanylmaga berlip bilner. Ýuridik we fiziki şahslar tarapyndan ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagy serhetlerinde ösümlük dünýäsiniň bu obýektleri ýerleşýän ulanyjylardan ýer böleklerini almazdan amala aşyrylyp bilner.
5. Daşary ýurtly ýuridik we fiziki şahslara ösümlük dünýäsiniň obýektleri diňe kärende şertlerinde berlip bilner.

12-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagy üçin tölegler

1. Şu Kanunyň 21-nji maddasynda göz önünde tutulanlardan başga ýagdaýlarda ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagy töleglidir.

2. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagy üçin tölegler şu aşakdakylary öz içine alýar:

1) ösümlik dünýäsiniň obýektlerinden peýdalanylmagy üçin tölegler;

2) ýabany ösýän ösümlikleriň, olaryň bölekleriniň Türkmenistana getirilmegi ýa-da Türkmenistandan çykarylmagy üçin tölegler;

3) ösümlik dünýäsiniň obýektlerinden peýdalanmaga rugsatnamalaryň berilmegi üçin tölegler.

3. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagy üçin şu maddanyň ikinji böleginde görkezilen tölegleriň möçberi, olary tutup almagyň tertibi we şertleri Türkmenistanyň kanunçylygy bilen kesgitlenýär.

13-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmak üçin rugsatnama

1. Ýuridik ýa-da fiziki şahslar tarapyndan ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň peýdalanylmagynyň aýry-aýry görnüşleri boýunça ulanylmagy, diňe olarda bu obýektleri ulanmak üçin rugsatnamalar bolanda, Türkmenistanyň ygtyýarlylandyrmak hakynda kanunçylygynda belenen ýagdaýlarda bolsa, degişli ygtyýarnama bolanda amalaşyrylyp bilner.

2. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň rugsatnamalar esasynda amala aşyrylýan görnüşleriniň sanawy Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenilýär.

3. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmak üçin rugsatnama ýuridik we fiziki şahslara ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy tarapyndan berilýär.

Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmak üçin rugsatnamada şu maglumatlar görkezilýär:

1) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň görnüşleri hakynda;

2) ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň rugsat berilýän görnüşleriniň ulanylmagynyň ýol berilýän çägi hakynda;

3) bu rugsatnama esasynda ulanylmagy mümkin bolan ösümlik dünýäsiniň obýektleri ýa-da olaryň görnüşleri hakynda;

4) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň limitleri hakynda;

5) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň möhletleri hakynda;

6) Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan başga maglumatlar.

4. Ösümlik dünýäsiniň aýry-aýry obýektlerini, olaryň görnüş we landşaft köpdürlüligini gorap saklamak we goramak maksady bilen rugsatnamada ýuridik we fiziki şahslar üçin berjaý edilmegi hökmany bolan çäklendirmeler we ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň beýleki şertleri belenenip bilner.

14-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň görnüşleri

1. Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan talaplar berjaý edilen mahalynda ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň şu aşakdaky görnüşleri amala aşyrylyp bilner:

- 1) maldarçylygyň hajatlary üçin iým önümini taýýarlamak;
 - 2) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini mal bakmak, bal arçylyk, ýüpek gurçugyny idetmek we awçylyk hojalygynyň hajatlary üçin ulanmak;
 - 3) ýabany ösýän dermanlyk, tehniki, azyklyk ösümlik çig malyny taýýarlamak, ýygnamak;
 - 4) agaç we beýleki tokaý serişdelerini taýýarlamak;
 - 5) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ylmy-barlag we okuw-tejribe maksatlary üçin ulanmak;
 - 6) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini medeni-sagaldyş, dynç alyş we syýahatçylyk maksatlary üçin ulanmak.
2. Türkmenistanyň kanunçylygy bilen ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň başga görnüşleri hem göz önünde tutulyp bilner.

15-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň maldarçylygyň hajatlary, mal bakmak, bal arçylyk we başga maksatlar üçin ulanylmagy

1. Maldarçylygyň hajatlary üçin iým önümlerini taýýarlamak (ot ýatyrmak), mal bakmak, ýüpek gurçugyny idetmek ýaly maksatlar üçin işler ýörite bellenen çäklerde, şeýle hem bellenen kadalaryň berjaý edilmegi bilen ýörite rugsatnamalar boýunça başga maksatlaýyn beýleki maksatlar üçin niýetlenen meýdançalarda amala aşyrylyp bilner.

Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini bu maksatlar üçin ulanmak hukugy şu Kanuna we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda berilýär.

2. Ýuridik we fiziki şahslar ösümlikleri ýer bölekleriniň eýeleri we ulanyjylary bilen baglaşylan şertnamalar boýunça bal arçylygyň hajatlary üçin ulanyp bilerler.

3. Ýuridik we fiziki şahslar ösümlik dünýäsiniň obýektlerini özlerine aw awlamak üçin rugsat berlen meýdanlarda Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde awçylyk hojalygynyň hajatlary üçin ulanyp bilerler.

4. Tebigy ot orulýan we mal bakylyan ýerleriň peýdalanyjylary bolup durýan ýuridik we fiziki şahslar olaryň şu Kanuna laýyklykda goralmagy, rejeli peýdalanylmagywe önümliliginiň ýokarlandyrylmagy boýunça talaplary berjaý etmäge borçludylar.

Dürli ösümlik toparlaryna oňyn ýüklenme, olarda mally saklamagyň usullary we möhletleri ösümlik dünýäsini goramak, rejelipe ýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasynyň teklibi boýunça Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kabul edilýän kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen bellenilýär.

16-njy madda. Ýabany ösýän dermanlyk, tehniki we azyklyk ösümlik çig malynyň taýýarlanylmagy, ýygnalmagy

1. Ýabany ösýän dermanlyk, tehniki we azyklyk ösümlik çig malynyň we (ýa-da) olaryň bölekleriniň taýýarlanylmagy ýa-da ýygnaýmagy diýlip ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň, ony amala aşyrmaga hukugy bolan ýuridik we fiziki şahslar tarapyndan amala aşyrylýan görnüşler ykrar edilýär.

2. Fiziki şahslar ýabany ösýän dermanlyk, tehniki we azyklyk ösümlik çig malynyň we (ýa-da) olaryň bölekleriniň taýýarlanylmagyna, olaryň amala aşyrylmagyna hukuk alan ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň esasy ulanyjylary bilen şertnamalar boýunça gatnaşyp bilerler.

3. Ýabany ösýän dermanlyk, tehniki we azyklyk ösümlik çig malynyň taýýarlanylmagy şu Kanuna we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda amala aşyrylýar.

4. Düzüminde neşe maddalaryny saklaýan ösümlikleriň sanawyna girizilen ýabany ösýän ösümlikleri we olaryň böleklerini, şeýle hem Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanylýan, düzüminde neşe maddalaryny saklaýan tebigy çig malyň galyndylaryny şahsy ulanmak, ýerlemek ýa-da gaýtadan işlemek maksady bilen ýygnamak gadagan edilýär.

Düzüminde neşe maddalaryny saklaýan ösümlikleri taýýarlamaga we ýygnamaga Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenen tertipde ýol berilýär.

5. Ýabany ösýän dermanlyk, tehniki we azyklyk ösümlik çig malynyň taýýarlanylmagy we ýygnaýmagy ilatyň saglygyna hem-de ösümlik ýa-da haýwanat dünýäsine zyýan ýetirip biljek tebigy ösümlik toparlarynda bellenen tertipde gadagan edilip ýa-da çäklendirilip bilner.

6. Türkmenistanyň Gyzyt kitabynda girizilen ösümlik dünýäsiniň obýektlerini taýýarlamak we ýygnamak gadagandyr, şu Kanunda göz önünde tutulan ýagdaýlar muňa degişli däl.

17-nji madda. Agaç we beýleki tokaý serişdeleriniň taýýarlanylmagy

Tokaý gorunyň çäginde agaç we beýleki tokaý serişdeleriniň taýýarlanylmagy Türkmenistanyň Tokaý kodeksine laýyklykda amala aşyrylýar.

18-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ylmy-barlag we okuw-tejribe maksatlary üçin ulanylmagy

1. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ylmy-barlag we okuw-tejribe maksatlary üçin ulanylmagy, eger bu ösümlik dünýäsiniň obýektlerine we olaryň ösýän gurşawyna zyýanly täsir ýetirmeýän bolsa, ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ulanyjylarynyň hukuklaryny çäklendirmeyän bolsa ýabany ösýän ösümlikleriň we (ýa-da) olaryň bölekleriniň alynmagy ýa-da alynmazlygy bilen amala aşyrylyp bilner, şeýle ulanyşyň Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda gadagan edilen ýagdaýlary muňa degişli däl.

2. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ylmy-barlag we okuw-tejribe maksatlary üçin ulanylmagyna ösümlik dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatdagy tyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy tarapyndan kesgitlenýän tertipde ýabany ösýän ösümlikleriň we (ýa-da) olaryň bölekleriniň alynmagy bilen ýol berilýär.

3. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ylmy-barlag we okuw-tejribe maksatlary üçin ulanylmagyna bolan hukuk şu Kanuna we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda amala aşyrylýar.

4. Eger ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň aýry-aýry görnüşleri ylmy-barlag işlerini we okuw-tejribe prosesini geçirmegiň maksatlary bilen bir ýere sygyşmaýan bolsa, ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň şeýle görnüşleri şu Kanuna laýyklykda çäklendirilip ýa-da togtadylyp bilner.

19-njy madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň medeni-sagaldyş, dynç alyş we syýahatçylyk maksatlary üçin ulanylmagy

1. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň medeni-sagaldyş, dynç alyş we syýahatçylyk maksatlary üçin ulanylmagy ýabany ösýän ösümlikleriň we (ýa-da) olaryň bölekleriniň alynmagy ýa-da alynmazlygy bilen amala aşyrylyp bilner hem-de eger ol ösümlik dünýäsiniň obýektlerine we olaryň ösýän gurşawyna zyýanly täsirini ýetirmeyän bolsa, şeýle ulanyşa ýol berilýär.
2. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň medeni-sagaldyş, dynç alyş we syýahatçylyk maksatlary üçin ulanylmagyna bolan hukuk şu Kanuna we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda berilýär.
3. Ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralarynyň ösümlik dünýäsiniň obýektlerini medeni-sagaldyş, dynç alyş we syýahatçylyk maksatlary üçin ulanýan ýuridik we fiziki şahslaryň çäkleriniň ösümlik dünýäsiniň bu obýektleri ýerleşýän ýerlerinde agaç ekmäge we çäkleri abadanlaşdyrmak boýunça çäreleri ýerine ýetirmegine borçly etmäge hukugy bardyr.

20-nji madda. Türkmenistanyň Gyzyl kitabyna girizilen ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmak

Türkmenistanyň Gyzyl kitabyna girizilen ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmaga diňe ösümlik dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasynyň netijenamasy boýunça aýratyn ýagdaýlarda, Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň çözgüdi boýunça ylmy-barlag maksatlary, olary tebigy şertlerde kultiwasiýa etmek we dikeltmek maksatlary üçin rugsat berilýär.

21-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň raýatlar tarapyndan şahsy maksatlarda ulanylmagy

1. Raýatlaryň ösümlik dünýäsiniň obýektlerine bikanun zeper ýetirilmegine ýa-da ýok edilmegine, olaryň ösýän gurşawynyň hapalanmagyna ýol bermezden, serhetlerinde ösümlik dünýäsiniň obýektleri ýerleşýän ýerlerde erkin bolmaga we şu Kanunda we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalarynda bellenen tertipde ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmaga hukugy bardyr.
2. Türkmenistanyň kanunçylygynyň tebigaty goraýyş, arassaçylyk, ýangyna garşy we beýleki talaplaryny berjaý etmek maksady bilen ösümlik dünýäsiniň obýektleri ýerleşýän ýerlerde raýatlaryň bolmagy Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde çäklendirilip ýa-da togtadylyp bilner.

22-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň möhletleri

1. Ösümlik dünýäsiniň obýektleri aşakdaky ýaly ulanylyp biler:

- 1) eger ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmak hukugy bir ýyla çenli möhlet bilen berlen bolsa, gysga möhletli;
 - 2) eger ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmak hukugy baş ýyla çenli möhlet bilen berlen bolsa, uzak möhletli.
2. Ýer bölekleriniň ulanyjylary öz ýer bölekleriniň serhetlerinde ýerleşýän ösümlik dünýäsiniň obýektlerini olaryň ýer böleklerine bolan hukuklarynyň weeger Türkmenistanyň kanunçylygynda rugsatnamanyň alynmagy

göz önünde tutulan bolsa, ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmak üçin rugsatnamanyň hereket edýän tutuş möhletiniň dowamynda ulanyrlar.

23-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ulanyjylarynyň hukuklary we borçlary

1. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylar şu aşakdakylara hukuklydyrlar:

1) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini belgilenen tertipde ulanmaga, Türkmenistanyň Gyzyt kitabyna girizilen ösümlik dünýäsiniň obýektleri muňa degişli däl;

2) öz eýeçiliginde durýan, özlery tarapyndan taýýarlanan ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň önümlerini, şeýle hem ony ýerlemekden alnan girdejileri ulanmaga, Türkmenistanyň Gyzyt kitabyna girizilen ösümlik dünýäsiniň obýektlerine degişli önümler muňa degişli däl;

3) ösümlik dünýäsiniň obýektleri döwlet we jemgyýetçilik hajatlary üçin alnanda öwezlik tölegini almaga, şeýle hem ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ulanyjylarynyň hukuklaryny bozmak bilen ýetirilen ýitgileriň (şol sanda giderilen peýdanyň) öweziniň dolunmagyna;

4) Türkmenistanyň kanunçylygyna çapraz gelmeýän başga işleri amala aşyrmaga.

2. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylar şu aşakdakylara borçludylar:

1) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak we rejeli peýdalanmakboýunça Türkmenistanyň kanunçylygyna belgilenen talaplary berjaý etmäge;

2) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini maksatlaýyn wezipesine laýyklykda netijeli ulanmaga, olaryň öndürilijiligi we durnuklylygyny ýokarlandyrmaga, hojalyk işiniň netijesinde olaryň ösýän gurşawynyň ýaramazlaşmagyna ýol bermezlige, ýabany ösýän ösümlik çig malynyň senagat taýýarlamalarynyň tebigaty goraýyş tehnologiýalaryny ulanmaga;

3) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini tebigy ösümlik toparlarynyň bitewiliginiň gutarnykly bozulmagyna getirmeýän we ulanmaga berilmedik ýabany ösýän ösümlikleriň goralyp saklanylmagyny üpjün edýän usullar bilen ulanmaga;

4) döwlet edaralaryna ösümlik dünýäsiniň monitoringini amala aşyrmakda, ösümlik dünýäsiniň goraluşyna we ulanylyşyna gözegçilik etmekde kömek etmäge;

5) ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň üznüksiz köpeldilmegi, goralyp saklanylmagy we görnüş düzüminiň gowulanmagy, otjumakösümliginiň (agaç ösümliginiň) mukdaryny we hilini, tohumlaryň we miweleriň, ýabany ösýän ösümlikleriň beýleki önümleriniň hasyllylygyny ýokarlandyrmak, tebigy ösümlik toparlarynyň gurşaw emele getiriji aýratynlyklaryny gowulandyrmak, ösümlik örtüginin durnuklylygyny ýokarlandyrmak boýunça çäreleri amala aşyrmaga;

6) ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagy üçin tölegi öz wagtynda tölemäge;

7) ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň beýleki ulanyjylarynyň hukuklaryny bozmazlyga.

24-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmak hukugynyň bes edilmegi we ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň alynmagy

1. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmak hukugy şu aşakdaky ýagdaýlarda degişlilikde doly ýa-da böllekçeýin bes edilmäge degişlidir:

- 1) ösümlik dünýäsiniň obýektlerinden ýa-da onuň böleklerinden meýletin ýüz öwürülende;
 - 2) ulanmagyň belenilen möhleti geçende;
 - 3) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň zerurlygy geçende;
 - 4) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmak hukugy berlen ýuridik we fiziki şahslar işini bes edende;
 - 5) ösümlik dünýäsiniň obýektleri döwlet we jemgyýetçilik hajatlary üçin, şeýle hem ösümlik we haýwanat dünýäsini goramak maksady bilen ýa-da ılatyň saglygyna howpuň ýüze çykmagy bilen baglylykda ulanyşdan alnanda;
 - 6) şu Kanunyň 23-nji maddasynyň 2-nji böleginde göz önünde tutulan borçlaryny yzygiderli ýagdaýda ýerine ýetirmese;
 - 7) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini kärendesine almak şertnamasynyň şertleri yzygiderli bozulanda.
- Türkmenistanyň kanunçylygynda ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmak hukugynyň bes edilmeginiň başga esaslary hem göz önünde tutulyp bilner.
2. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmak hukugy şol çäkde ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmak hukugyna degişli resminamany beren ýerine ýetiriji ýerli häkimiýet edaralary tarapyndan bes edilýär.

25-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylaryň hukuklarynyň goralmagy we kepillikleri

1. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylaryň bozulan hukuklarydikeldilmäge degişlidir.
2. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylaryň işine döwlet ýa-da beýleki edaralaryň gatyşmagyna ýol berilmeýär, ulanyjylar tarapyndan Türkmenistanyň kanunçylygynyň bozulan ýagdaýlary muňa degişli däl.
3. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylaryň hukuklarynyň bozulmagy bilen ýetirilen ýitgileriň, şol sanda giderilen peýdanyň öwezini doly möçberde dolunmaga degişlidir.
4. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylaryň ýitgileriniň öweziniň dolunmagy hakynda jedeller kazyýet tertibinde çözülýär.
5. Ösümlik dünýäsiniň ýuridik we fiziki şahslara ulanmaga berlen obýektleriniň döwlet we jemgyýetçilik hajatlary üçin alynmagy Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda ähli ýitgileriniň, giderilen peýdasynyň öweziniň doly möçberde dolunmagy şertinde amala aşyrylyp bilner.

IVBAP. ÖSÜMLIK DÜNYÄSINIŇ OBÝEKTLERINIŇ

GORALMAGY

26-njy madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň goralmagynyň maksatlary we wezipeleri

1. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy olaryň rejeli peýdalanylmagyna, tebigy ösümlikler bilen örtülen meýdançalaryň ösümlik örtüginin aýrylmagy bilen peýdalanylyan ýerleriň başga görnüşlerine esassyz geçirilmeginiň önüni almaga, şeýle hem ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň üznüksiz köpeldilmegine, önümliliginiň we durnuklylygynyň ýokarlanmagyna gönükdirilen hukuk, guramaçylyk, ykdysady we başga çäreleriň ulgamynyň özüne alynar.

2. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy olaryň zolaklaýyn we sebitleýin aýratynlyklarynyň nazara alynmagy bilen peýdalanylýan ýerlere çylşyrymly tebigy emele gelmeler (ekologik ulgamlar) hökmünde toplumlaýyn çemeleşmäniň esasynda amala aşyrylýar.

3. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň rejeli peýdalanylmagynyň ulgamy tebigaty goraýyş, serişde tygşytlajy häsiýetli bolmaly we ýabany ösýän ösümlikleriň we olaryň emele getirýän tebigy ösümlik toparlarynyň ösýän gurşawynyň goralmagyny, toprak örtüğine, geologik jynslara, ýeriň gidrogeologik tertibine, haýwanat dünýäsine we daşky gurşawyň beýleki düzüm böleklerine edilýän täsirleriň çäklendirilmegini göz önünde tutmalydyr.

27-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramagyň guramaçylyk, hukuk we başga gurallary

1. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy we onuň ýerlerdäki bölümçeleri, ýerine ýetiriji ýerli häkimýet edaralary, ösümlik dünýäsiniň obýektlerini we ýer böleklerini ulanyjylar, şeýle hem ýuridik we fiziki şahslar tarapyndan amala aşyrylýar.

2. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy şu aşakdakylar arkaly üpjün edilýär:

1) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini gorap saklamak we ulanmak boýunça düzgünleriň we kadalaryň belenilmegi;

2) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanmaga çäklendirmeleriň we gadagan etmeleriň belenilmegi;

3) ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň rugsatsyz ulanylmagynyň we ulanmagyň belenen düzgünleriniň başga bozulmalarynyň önüni alynmagy we olara ýol berilmezligi;

4) ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ösýän gurşawynyň amatly ýagdaýynyň saklanylmagy we goralmagy;

5) ösümlik dünýäsiniň obýektlerine, şol sanda ýangynlaryň netijesinde zeper ýetirilmeginiň ýa-da ýok edilmeginiň önüni alynmagy;

6) aýratyn goralýan tebigy ýerler diýlip yglan edilmegi, meýilleşdirilýän çäkleriň ätiýaçda saklanylmagy we aýratyn goralýan tebigy ýerleriň guralmagy;

7) ýabany ösýän, şonuň ýaly-da medeni ösümlikleriň botaniki kolleksiyalarynyň döredilmegi;

8) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek boýunça çäreleriň üpjün edilmeginiň önüni alynmagy we ýol berilmezligi;

9) ösümlik dünýäsiniň obýektlerine esassyz zeper ýetirilmeginiň ýa-da ýok edilmeginiň önüni almak maksady bilen döwlet ekologik seljermesiniň we başga çäreleriň geçirilmegi;

10) ösümlik dünýäsiniň monitoringiniň ulgamynyň we döwlet ýazgysynyň döredilmegi, ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň goralýşyna döwlet gözegçiliginiň amala aşyrylmagy;

11) Türkmenistanyň ösümlik dünýäsi hakynda kanunçylygyny bozandygy üçin ýuridik we fiziki şahslaryň jogapkärçiligini bellemek;

12) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň we olaryň ösýän gurşawynyň goralmagy boýunça başga çäreleriň görülmegi.

28-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylaryň ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň goralmagyny üpjün etmek boýunça borçlary

1. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylar şu aşakdakylary üpjün etmäge borçludylar:

- 1) ýabany ösýän ösümlikleriň we olaryň toparlarynyň ösýän gurşawynyň goralmagyny;
- 2) tebigy ösümlik toparlary bilen örtülen çäkleriň rejeli peýdalanylmagyny;
- 3) özüne berkidilen ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň rugsatsyz ulanylmagyndan we başga düzgün bozmalardan goralmagyny;
- 4) özüne berkidilen ösümlik örtüginin obýektleriniň antropogen täsirlerden goralmagyny;
- 5) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramagyň, rejeli peýdalanmagyň we üznüksiz köpeldilmegini düzgünleriniň we kadalarynyň bozulmagynyň önüni alynmagyny;
- 6) ösümlik toparlarynda ýangynlaryň ýüze çykmagynyň önüni alynmagyny we ýok edilmegini;
- 7) önümçilik işi amala aşyrylanda we ulag serişdeleri ulanylanda ösümlik örtüginin obýektleriniň ýok edilmeginiň önüni alynmagyny;
- 8) ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň dikeldilmegini, durnuklylygyny we önümliligini ýokarlandyrylmagyny;
- 9) Türkmenistanyň Gyzyl kitabyna girizilen ösümlikleriň görnüşlerini we ösümlik toparlaryny gorap saklamagyň tertibiniň berjaý edilmegini;
- 10) tebigy betbagtçylyklardan we beýleki sebäplerden ýok bolmak howpy ýüze çykan ýagdaýynda ýabany ösýän ösümlikleriň we olaryň emele getirýän tebigy toparlarynyň goralmagyny;
- 11) ösýän ösümlikli topraklaryň suw eroziýasyndan, sillerden, gark etmekden, suw basmagyndan, batgalaşmagyndan, şorlaşmagyndan, guramagyndan, gatamagyndan, hapalanmagyndan, senagat we durmuş galyndylary we zeý suwlary bilen, himiki we radioaktiw maddalar bilen hapalanmagyndan hem-de beýleki bozuý ýagdaýlardan goralmagyny;
- 12) egerbaşga usullar bilen ösümlik dünýäsiniň obýektlerini dikeltmek we olaryň önümliligini ýokarlandyrmak mümkin bolmasa, ösümlik dünýäsiniň ýaramazlaşan obýektleriniň konserwirlenmegini;
- 13) ösümlik dünýäsiniň obýektlerini gorap saklamak we üznüksiz köpeltmek boýunça çäreleri esaslandyrmaga gönükdirilen ylmy barlaglaryň geçirilmegini we bu barlaglar geçirilende ýardam berilmegini.

29-njy madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagyna çäklendirmeleriň we gadagan etmeleriň belgilenilmegi

1. Ýabany ösýän ösümlikleriň aýry-aýry görnüşlerini ýa-da tebigy ösümlik toparlaryny ulanmak ösümlik dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetirişi häkimiýetiň edarasy tarapyndan belgilenilýän tertipde belli bir çäkde ýa-da belli bir möhletlerde çäklendirilip ýa-da doly gadagan edilip bilner.

2. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagyna çäklendirmeler we gadagan etmeler hojalyk taýdan ulanylýan çäklerde işi düzgünleşdirilmegi, şonuň ýaly-da belli bir çägi, döwlet tebigy goraghanalaryny, milli tebigy seýilgählerini, döwlet botanika baglaryny, döwlet tebigy ýerli goraghanalaryny, döwlet tebigy ýadygärliklerini we beýleki aýratyn goralýan tebigy ýerleri döretmek bilen hojalyk ulanyşyndan doly ýa-da bölekleyin aýyrmak arkaly belgilenip bilner.

3. Zerur bolan ýagdaýlarda ýuridik we fiziki şahslar tarapyndan ösümlikleriň seýrek duş gelýän we ýitip barýan görnüşleriniň, olaryň bölekleriniň we olaryň täze alnan, doňdurylan, konserwirlenen ýa-da kakadylan

görnüşindäki önümleriniň satyn alynmagyna-satylmagyna, daşalmagyna, ugradylmagyna çäklendirmeler we gadagan etmeler belenen bilner.

30-njy madda. Ýabany ösýän ösümlikleriň we tebigy ösümlik toparlarynyň ösýän gurşawyny gorap saklamak we önümçilik ýagdaýlary amala aşyrylanda olaryň ýok bolmagynyň önüni almak

1. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ýagdaýyna ýaramaz täsir edýän ulag magistrallary, obýektleri we desgalary ýerleşdirilende, taslamalaşdyrylanda, gurlanda we olaryň durky täzelenende, şeýle hem täze tehnologiýalar ornaşdyrylanda, hojalyk dolanyşygyna täze ýerler girizilende, tokaý ulanyşy amala aşyrylanda, geologiýa-gözleg işleri geçirilende we peýdaly magdanlar gazylyp alnanda, oba hojalyk mallarynyň öri meýdanlary we sürüp geçilýän ýerleri kesgitlenende, syýahatçylyk gatnawlary işlenip düzülende we ilatyň köpçülikleýin dynç alýan ýeri guralanda ösümlik dünýäsiniň obýektlerini gorap saklamak boýunça çäreler göz önünde tutulmalydyr we amala aşyrylmalydyr.

2. Kärhanalaryň, desgalaryň we beýleki obýektleriň guruljak ýerleri, tehnologik hadysalaryň üýtgedilmegi ekologik seljermä sezewar edilmelidir, ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralary, ösümlik dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy we Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda beýleki gyzyklanma bildirýän edaralar bilen ylalaşylmalydyr.

3. Ýuridik we fiziki şahslar ösümlik dünýäsiniň obýektleri bilen örtülen çäkleriň durmuş zir-zibilleri, nebit, himiýa önümleri we beýleki galyndylar bilen hapalanmagyna ýol bermezlige borçludylar.

Bellenilen tertipde bu maksatlar üçin ýörite belenen ýerlerden daşarda zir-zibilleriň, durmuş we önümçilik galyndylarynyň zibilhanasy gadagan edilýär.

4. Tebigy ösümlik toparlarynda guran ösümlikleri ýakmak gadagan edilýär.

5. Gurluşyk etmek, suw bilen doldurmak ýa-da ulag magistraly üçin berlen çäklerde gurluşyga başlanmazýndan ön belenen tertipde hojalyk taýdan gymmatly ýabany ösýän ösümlikleriň taýýarlanmagy amala aşyrylmalydyr, seýrek duş gelyän we ýitip gitmek howpy astynda durýan ösümlikleri gorap saklamak mümkin bolmadyk ýagdaýynda ýerine ýetiriji ýerli häkimiýet edaralary bilen ylalaşylmagy boýunça olar başga ýere göçürilmelidir.

6. Mineral dökünleriň, ösümlikleri goramagyň himiki serişdeleriniň we beýleki serişdeleriň ulanylmagy agrotehniki, seçgi-genetik, biologik we beýleki çäreleriň amala aşyrylmagy bilen utgaşdyrylmalydyr. Ýuridik we fiziki şahslar görkezilen serişdeleri daşamagyň, saklamagyň we ulanmagyň düzgünlerini berjaý etmäge borçludylar.

Mineral dökünleri, ösümlikleri goramagyň serişdelerini we beýleki serişdeleri ulanmagyň düzgünleri, şeýle hem ulanmaga rugsat berlen görkezilen serişdeleriň sanawlary ösümlik dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy bilen ylalaşylmaga degişlidir.

31-nji madda. Seýrek duş gelyän we ýitip gitmek howpy astynda durýan ösümlikleriň görnüşleriniň we tebigy ösümlik toparlarynyň goralmagy

1. Seýrek duş gelyän we ýitip gitmek howpy astynda durýan ösümlikleriň görnüşleri we tebigy ösümlik toparlary Türkmenistanyň Gyzyl kitabyna girizilýär we aýratyn goralmaga degişlidir.

2. Emeli ýol bilen döredilen ekinzarlyklardan we tokaý ekinlerinden başga şeýle ösümlikleri (olaryň miwelerini, böleklerini, önümlerini) taýýarlamak we ýygnamak gadagan edilýär. Aýratyn ýagdaýlarda tebigy şertlerde üznüksiz köpeltmek üçin bu ösümlikleri ylmy-barlag we beýleki maksatlarda almaga ösümlik dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasynyň rugsat bermegi boýunça ýol berilýär.

3. Türkmenistanyň Gyzyt kitabyňa girizilen, seýrek duş gelýän we ýitip gitmek howpy astynda durýan ösümlikleri ylmy-barlag maksatlary üçin ýygnamaga rugsatnamalaryň berilmegi ösümlik dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasý tarapyndan amala aşyrylýar.

4. Türkmenistanyň Gyzyt kitabyňa girizilen ösümlikleri ýygnamak üçin rugsatnamalary bermegiň tertibi ösümlik dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasý tarapyndan bellenilýär.

32-nji madda. Aýratyn goralýan tebigy ýerlerde ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy

1. Aýratyn goralýan tebigy ýerlerdeki ösümlik dünýäsiniň obýektlerine täsir edýän ýa-da täsir edip biljek ýuridik we fiziki şahslaryň işine diňe bu iş olýerleri goramagyň we ulanmagyň tertibine garşy gelmeýän bolsa, ýol berilýär.

2. Aýratyn goralýan tebigy ýerleriň ýerlerinde ýerleşýän ösümlik dünýäsiniň obýektlerine täsir edip biljek işi amala aşyrmagy meýilleşdirýän ýuridik we fiziki şahslar şeýle işi amala aşyrmagyň ösümlik dünýäsiniň bu obýektleri we (ýa-da) olaryň ösýän gurşawy üçin howpsuzdygyny subut etmäge borçludýrlar.

3. Aýratyn goralýan tebigy ýerleriň meýdanlarynda ýerleşýän ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy şu Kanuna we Türkmenistanyň aýratyn goralýan tebigy ýerler hakynda kanunçylygyna laýyklykda amala aşyrylýar.

33-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak

1. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak ösümlikleri goramak babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasý tarapyndan amala aşyrylýar.

2. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda ösümlik dünýäsiniň obýektlerine haşal otlar, zyýankeşler we keseller bilen zeper ýetirilmeginiň ýa-da olaryň ýok edilmeginiň önüni almak boýunça çäreleriň toplumy, şol sanda ösümlikleriň karantini arkaly amala aşyrylýar.

3. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini olaryň biologik we beýleki aýratynlyklaryny hasaba almak bilen goramak ýer bölekleriniň ulanyjylary tarapyndan amala aşyrylýar. Ýer bölekleriniň ulanyjylary ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak maksady bilen şu aşakdakylara borçludýrlar:

1) ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň zyýankeşleriniň we keselleriniň önüni almak we olary özwagtynda ýüze çykarmak hem-de olara garşy göreşmek boýunça çäreleri ýerine ýetirmäge;

2) işi ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň arassaçylyk ýagdaýynyň gowulanmagyny üpjün edýän usullary we tehnologiýalary berjaý etmek bilen amala aşyrmaga;

3) ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň zyýankeşleriniň we keselleriniň ýaýramagyna ýol bermezlige;

4) arassaçylyk düzgünlerini berjaý etmäge we ösümlikleri goramak babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasyna we onuň ýerlerdeki bölümçelerine ýardam etmäge;

5) ösümlikleri goramak babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasyna we onuň ýerlerdeki bölümçelerine zyýankeşleriň we (ýa-da) keselleriň täsiri netijesinde ösümlik dünýäsiniň obýektlerine köpçülikleýin zyýan ýetirilen ýa-da olaryň ýok edilen ýagdaýlary hakynda habar bermäge.

4. Ýer bölekleriniň ulanyjylary Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan başga borçlary hem ýerine ýetirmelidirler.

34-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak we rejeli peýdalanmakboýunça çäreleri ykdysady taýdan höweslendirmek

1. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak we rejeli peýdalanmakboýunça çäreleri ykdysady taýdan höweslendirmek ösümlik dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylaryň ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň önümliliginiň saklanyp galmagyna we üznüksiz köpeldilmegine bolan gyzyklanmasyny artdyrmaga, ösümlik dünýäsiniň obýektlerini önümçilik işiniň ýaramaz netijelerinden goramaga gönükdirilýär.

2. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak we rejeli peýdalanmak boýunça çäreleri ykdysady taýdan höweslendirmek bilen baglanyşykly çäreleriň maliýeleşdiriliş çeşmeleri we amala aşyrylyş tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň karary bilen kesgitlenilýär we bellenilýär.

35-nji madda. Türkmenistanda ösümlikleriň karantini

1. Türkmenistanda ösümlikleriň karantini ösümlikleriň karantini boýunça ygtyýarly döwlet edarasy tarapyndan amala aşyrylýar.

2. Ösümlikler we ösümlik gelip çykyşy bolan önümler Türkmenistana getirilende, Türkmenistandan çykarylanda we onuň çäginde üstaşyr geçirilende ösümlikleriň we ösümlik gelip çykyşy önümleriň karantini boýunça düzgünler, döwletiň çäginde ösümlikleriň içerki karantini boýunça çäreleri geçirmek we ösümlikleriň karantini boýunça ýuridik we fiziki şahslara bildirilýän esasy talaplar Türkmenistanyň "Ösümlikleriň karantini hakyndaky" Kanunynda we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalarynda kesgitlenilýär.

36-njy madda. Ýabany ösýän ösümlikleriň introduksiýasy, uýgunlaşdyrmasy we gibridleşdirmesi

1. Türkmenistanyň ýabany ösýän ösümliklerini olaryň tebigy ösýän täze ýerlerine introduksiýasyna, tebigy şertlerde Türkmenistan üçin täze bolan ýabany ösýän ösümlikleriň görmüşleriniň uýgunlaşdyrmasy, şeýle hem tebigy şertlerde ýabany ösýän ösümlikleriň gibridleşdirilmegi boýunça çärelere diňe ylmy-barlag we hojalyk maksatlary üçin degişli ylmy edaralaryň netijenamalarynyň esasynda we ösümlikleriň karantini boýunça ygtyýarly döwlet edarasynyň karary boýunça ýol berilýär.

2. Ýabany ösýän ösümlikleriň olaryň ösýän tebigy şertlerinde introduksiýasynyň, uýgunlaşdyrmasynyň we gibridleşdirmesiniň düzgünleri ösümlikleriň karantini boýunça ygtyýarly döwlet edarasy bilen ylalaşylmagy boýunça ösümlik dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek boýunça ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy tarapyndan tassyklanylýar.

37-nji madda. Raýatlaryň we jemgyýetçilik birleşikleriniň ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak we üznüksiz köpeltmek bilen bagly kararlaryň kabul edilmegine gatnaşmagy

1. Raýatlaryň we jemgyýetçilik birleşikleriniň döwlet hem-de jemgyýetçilik işine göni gatnaşmagyň beýleki görmüşleriniň üsti bilen ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek bilen bagly meseleler boýunça kararlaryň kabul edilmegine gatnaşmaga hukugy bar.

2. Döwlet edaralary raýatlara we jemgyýetçilik birleşiklerine ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak we üznüksiz köpeltmek meseleleri boýunça zerur bolan maglumaty bermelidirler.

3. Raýatlaryň we jemgyýetçilik birleşikleriniň ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek bilen bagly kararlaryň kabul edilmegine gatnaşmagynyň tertibi Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenilýär.

VBAP. ÝABANY ÖSÝÄN ÖSÜMLIKLERIŇ

ÝAÝRAMAGYNY DÜZGÜNLEŞDIRMEK. ÖSÜMLIK

DÜNÝÄSINIŇ OBÝEKTLERINI ÜZNÜKSIZ KÖPELTMEK

38-nji madda. Ýabany ösýän ösümlikleriň ýaýramagyny düzgünleşdirmek

1. Ilatyň janyny we saglygyny goramak, haýwanat dünýäsiniň obýektlerini we olaryň ýaşaýan gurşawyny, ösümlik dünýäsiniň obýektlerini we olaryň ösýän gurşawyny gorap saklamak we goramak maksady bilen ýabany ösýän ösümlikleriň aýry-aýry görnüşleriniň ýaýramagyny düzgünleşdirmek (gerekmejek zäherli, düzüminde neşe saklaýan, karantin we haşal ösümlikleriň ýaýramagynyň, sürülýän ýerleri, ot ýatyrylýan we mal bakylýan meýdanlary agaç we gyrymsy agaç basmagynyň, howdanlary gerekmejek ösümlik basmagynyň we beýlekileriň önüni almak) boýunça çäreler geçirilýär.

2. Ýabany ösýän ösümlikleriň aýry-aýry görnüşleriniň ýaýramagyny düzgünleşdirmek boýunça çäreler beýleki ösümliklere ýa-da haýwanat dünýäsine zyýan ýetirilmegine ýol bermeýän we tebigy ösümlik toparlarynyň we olaryň ösýän gurşawynyň abatlygyny üpjün edýän usullar bilen amala aşyrylmalydyr.

3. Ýabany ösýän ösümlikleriň ýaýramagynyň düzgünleşdirilmäge degişli görnüşleriniň sanawy, şeýle hem olaryň ýaýramagyny düzgünleşdirmek boýunça çäreleri geçirmegiň tertibi ösümlikleriň karantini boýunça ygtyýarly döwlet edarasy bilen ylalaşylmagy boýunça ösümlik dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy tarapyndan kesgitlenilýär.

39-njy madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini üznüksiz köpeltmek

1. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň tükeniksiz (üznüksiz) ulanylmagyny üpjün etmek maksady bilen bellenilen tertipde ösümlik örtüginü üznüksiz köpeltmek boýunça çäreler we ösümlik dünýäsiniň obýektlerini dikeltmek boýunça beýleki çäreler geçirilýär.

Ösümlik örtüginü dikeltmek boýunça işler ozal tebigy ösümlikler bilen örtülen, tebigy hadysalaryň, ýangynlaryň we beýleki hadysalaryň netijesinde ösümlik örtüğine zyýan ýetirilen meýdanlarda amala aşyrylýar.

2. Tebigy ösümlikler bilen örtülen gazylypalynýan peýdaly magdanlaryň ýatagyny peýdalanýan, özlerine ulanmaga berlen meýdanlarda geologiýa-gözleg, gözleg, gurluşyk we beýleki işleri geçirýän ýuridik we fiziki şahslar özüleri tarapyndan bozulan tebigy ösümlik toparlaryny maksadalaýyk ulanmak üçin ýaramsyz ýagdaýa getirenlerinde ösümlik örtüginü dikeltmek boýunça zerur bolan işleri amala aşyrmaga borçludýrlar.

Bozulan tebigy ösümlik toparlarynyň bitewiligini we önümliligini dikeltmek, ýabany ösýän ösümlikleriň tebigy taýdan täzelenmegine ýardam etmek boýunça işler ösümlik dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy tarapyndan bellenilýän tertipde iň gysga möhletlerde önümlü, hojalyk taýdan gymmatly peýdalanylýan ýerleriň döredilmegini üpjün edýän usullar bilen geçirilýär.

3. Ýabany ösýän ösümlikleriň tebigy taýdan täzelenmegi we olaryň emele getirýän tebigy ösümlik toparlarynyň bitewiligini we önümliligini dikeltmek üçin amatly şertleri gorap saklamaga, ösümlik örtügi

bozulan ýanan ýerlerde, dag kânlerinde we beýleki meýdanlarda ösümlik örtüginä dikeltmäge gönükdirilen talaplar ýabany ösýän ösümlikleri, olaryň böleklerini we önümlerini taýýarlamak (ýygnamak) üçin täze tehnika we ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagyny amala aşyrmagyň täze tehnologiýasy işlenip taýýarlanylanda hasaba alynmalydyr.

40-njy madda. Botaniki kolleksiyalar

1. Kärhanalar, edaralar we guramalar tarapyndan botaniki kolleksiyalaryň (botaniki baglaryň janly kolleksiyalaryny, dendrileri, dendroparklary, oranžereýalary, nahalhanalary, tohumlaryň bankyny, şeýle hem gerbarileri we ösümlikleriň bölekleriniň we önümleriniň beýleki ýygnyndylarynyň) döredilmegine we olaryň üstüniň ýetirilmegine şu Kanunyň talaplarynyň berjaý edilmegi bilen bu maksatlar üçin ýörite tebigy gurşawdan ýabany ösýän ösümlikleri (şol sanda olaryň böleklerini we önümlerini) almak arkaly ýol berilýär.

2. Fiziki şahslaryň şahsy eýeçiliginde durýan botaniki kolleksiyalaryň üstüni ýetirmäge we olar tarapyndan ýygnamagy üçin ýörite rugsatnamanyň alynmagy talap edilýän ýa-da olar tarapyndan bellenen talaplaryň berjaý edilmegi bilen ösümlik dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy tarapyndan berlen rugsatnamalar boýunça ýygnaýan ösümliklerden, olaryň böleklerinden we önümlerinden ybarat bolan täze kolleksiyalaryň döredilmegine ýol berilýär.

3. Ylmy, medeni aň-bilim, okuw-terbiýeçilik ýa-da estetiki gymmata eýe bolan botaniki kolleksiyalar döwlet tarapyndan hasaba alynmaga degişlidir. Şeýle kolleksiyalaryň eýeleri bolan ýuridik we fiziki şahslar botaniki kolleksiyalary saklamagyň, hasaba almagyň we ulanmagyň düzgünlerini berjaý etmäge borçludyr.

4. Botaniki kolleksiyalary döretmegiň, olaryň üstüni ýetirmegiň, olary saklamagyň, hasaba almagyň we ulanmagyň düzgünleri, şeýle hem botaniki kolleksiyalary satmagyň, ugratmagyň we serhetden daşary çykarmagyň düzgünleri Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenen tertipde tassyklanylýar.

VIBAP. ÖSÜMLIK DÜNYÄSINIŇ OBÝEKTLERINIŇ GORALYŞYNA WE ULANYLYŞYNA DÖWLET GÖZEGÇILIGI

41-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň goralýşyna we ulanylyşyna döwlet gözegçiligi

1. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň goralýşyna we ulanylyşyna döwlet gözegçiliginiň wezipesi ähli ýuridik we fiziki şahslar tarapyndan Türkmenistanyň ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak we rejeli peýdalanmak hakynda kanunçylygynyň talaplarynyň berjaý edilmeginiň üpjünçiliginden ybarat bolup durýar.

2. Ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň goralýşyna we ulanylyşyna döwlet gözegçiligi ösümlik dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy, onuň ýerlerdäki bölümçeleri, ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli we ýerli öz-özüni dolandyryş edaralary tarapyndan amala aşyrylýar.

42-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň ýagdaýynyň monitoringi

1. Ösümlik dünýäsiniň monitoringi üýtgeşmeleri öz wagtynda ýüze çykarmak, olara baha bermek, ösümlik dünýäsiniň obýektleri üçin ýaramaz ýagdaýlaryň netijeleriniň önüni almak we aradan aýyrmak üçin ösümlik dünýäsiniň obýektleriniň ýagdaýyna amala aşyrylýan gözegçilikleriň ulgamy bolup durýar.

2. Ösümlik dünýäsiniň monitoringi Türkmenistanyň Döwlet býujetiniň serişdeleriniň hasabyna amala aşyrylýar.
3. Monitoringi geçirmegiň düzümi, mazmuny we tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenilýär.

VII BAP. JEDELLERINŇ ÇÖZÜLIŞI WE ÖSÜMLIK DÜNYÄSI

HAKYNDAKANUNÇYLYGYŇ BOZULANDYGY ÜÇIN

JOGAPKÄRÇILIK

43-nji madda. Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak we rejeli peýdalanmak meseleleri boýunça jedelleriň çözülişiniň tertibi

Ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak we ulanmak meseleleri boýunça jedeller we olar bilen baglanyşykly emläk jedelleri kazyýet tertibinde Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda çözülýär.

44-nji madda. Türkmenistanyň ösümlik dünýäsi hakyndaky kanunçylygynyň bozulandygy üçin jogapkärçilik

1. Türkmenistanyň ösümlik dünýäsi hakyndakanunçylygynyň bozulmagy Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen jogapkärçilige eltýär.

2. Ýuridik we fiziki şahslaryň ösümlik dünýäsi hakynda Türkmenistanyň kanunçylygyny bozandyklary üçin jogapkärçilige çekilmegi, olary ösümlik dünýäsiniň obýektlerini goramak we üznüksiz köpeltmek hem-de olaryň ösýän gurşawyny dikeltmek boýunça çäreleri ýerine ýetirmek borçlaryndan boşatmaýar.

45-nji madda. Türkmenistanyň ösümlik dünýäsi hakyndaky kanunçylygynyň bozulmagy bilen ýetirilen zyýanyň öweziniň dolunmagy

1. Ýuridik we fiziki şahslar ösümlik dünýäsi hakynda Türkmenistanyň kanunçylygynyň bozulmagy netijesinde özleri tarapyndan ýetirilen zyýanyň öwezini Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen möçberlerde we tertipde dolmaga borçludylar.

2. Kärhanalar, edaralar we guramalar tarapyndan zyýanyň öwezini dolmak bilen bagly çykdajylaryň çekilmegine günäkär bolan wezipeli adamlar we döwlet edaralarynyň beýleki işgärleri Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda maddy jogapkärçilik çekýärler.

3. Bikanun ýygňalan (taýýarlanan) ýabany ösýän ösümlikler, olaryň bölekleri ýa-da miweleri, olardan alnan önümler muzdsuz alynmaga degişlidir, şonuň ýaly almak mümkin bolmadyk ýagdaýynda bolsa, olaryň bahalary bellenen tertipde Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda tölenilýär.

VIII BAP. HALKARA HYZMATDAŞLYGY

46-njy madda. Ösümlik dünýäsiniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi babatda halkara hyzmatdaşlygy

Ösümlik dünýäsiniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi babatda halkara hyzmatdaşlygy Türkmenistanyň kanunçylygyna we halkara şertnamalaryna laýyklykda amala aşyrylýar.

IX BAP. JEMLEÝJI DÜZGÜNLER

47-nji madda. Şu Kanunyň güýje girmegi

1. Şu Kanun resmi taýdan çap edilen gününden güýje girýär.

2. Şu aşakdakylary güýjüni ýitiren hasap etmeli:

1) 1993-nji ýylyň 28-nji dekabryndaky "Ösümlik dünýäsini goramak werejeli peýdalanmak hakynda" Türkmenistanyň Kanunyny (Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 1993 ý., №11-12, 110-njy madda);

2) 2009-njy ýylyň 18-nji aprelindäki "Türkmenistanyň käbir kanunçylyk namalaryna üýtgetmeler, goşmaçalar girizmek we güýjüni ýitiren diýip ykrar etmek hakynda" Türkmenistanyň Kanunynyň XV bölegini (Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2009 ý., №2, 214-nji madda).

Türkmenistanyň

Gurbanguly

Prezidenti

Berdimuhamedow

Aşgabat şäheri.

2012-nji ýylyň 4-nji awgusty.

№ 309-IV.